

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра юридичних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

за темою – «Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо окремих
категорій осіб»

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Протокол від 29.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ (*Протокол від
29.08.2023 № 1*)

Розробник: професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, доцент Ващенко Світлана Сергіївна

Рецензенти:

Проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор, Заслужений юрист України Музичук Олександр
Миколайович

План

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо військовослужбовців.
2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо дітей.
3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо інших категорій осіб.

Література

Нормативна:

1. Про Національну поліцію : Закон України : від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 63. Ст. 2075.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. ст.1122.

Основна (навчальна та наукова література):

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава, К. Л. Бугайчук та ін. ; передм. О. І. Безпалової] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 466 с.
2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України: Навч. посібник / За заг. ред. заслуженого юриста України В.А. Глуховері. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 264 с.
3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : Навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури». 2016. 336 с.
4. Шоптенко С. С. Адміністративно-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів в Україні: монографія / за заг. ред. О. М. Музичука. Х.: Константа, 2018. 432 с.
5. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

1. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Особливості юридичної відповідальності військовослужбовців та інших подібних категорій осіб, на яких розповсюджується дія дисциплінарних статутів, полягає в тому, що вони можуть притягатись до дисциплінарної відповідальності згідно з нормами відповідних дисциплінарних статутів, до адміністративної відповідальності на загальних засадах, відповідно до ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також до адміністративної відповідальності на підставі норм, закріплених у главі 13-Б КУпАП.

У ст. 15 зазначено: «Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України,

служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт.

Інші, крім зазначених у ч. 1 цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.

У разі порушення правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби, а також учинення ними військових адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б КУпАП, штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У випадках, зазначених у цій статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

За вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КУпАП, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність».

Слід зазначити, що особа не може притягатись за одне і те ж правопорушення до дисциплінарної і до адміністративної відповідальності.

Глава 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України і має назву «Військові адміністративні правопорушення».

Зі статей 172-10 – 172-20 цієї глави, якими передбачено відповідальність за адміністративні правопорушення військовослужбовців, окрему увагу слід звернути на такі: ст. 17211 передбачає відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на

службу в разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до трьох діб.

У разі необережного знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна застосовується норма права, закріплена у ст. 172-12 – «необережне знищення або пошкодження військового майна».

Частиною 1 ст. 172 «Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем» встановлено адміністративну відповідальність за незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, використання військовослужбовця для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливою метою чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб.

За діяння, передбачені ч. 1 ст. 172¹³, вчинені в умовах особливого періоду, відповідальність настає на підставі ч. 2 цієї статті¹⁸⁵.

Слід мати на увазі, що до ст. 172¹³ є така примітка: «Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування».

Глава 13-Б КУпАП завершується текстом ст. 172²⁰, згідно з якою передбачається адміністративна відповідальність за розпивання алкогольних та слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів.

Таким чином, військовослужбовці несуть відповідальність за розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів, або появу таких осіб на території військової частини в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, а також за відмову таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

У ч. 2 вищезазначеної статті закріплено відповідальність за «участь начальників (командирів) та інших керівників у розпиванні з підлеглими військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів під час виконання ними обов'язків військової служби, або невжиття ними заходів для відсторонення від обов'язків військової служби осіб, які перебувають у нетверезо-му стані, стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або приховування випадків розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, появи на території

військової частини в нетверезому стані, стані наркотичного чи іншого сп'яніння підлеглих військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів».

Найбільш сувора відповідальність за ст. 17220 КУпАП передбачена ч. 3 цієї статті, за дії, передбачені ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, або в умовах особливого періоду.

Складання та оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення, а також оформлення справ і діловодство у цій сфері регламентуються Інструкцією зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення¹⁸⁶, затверджено наказом Міністерства оборони України від 18.07.2017 № 374.3 Цим же наказом скасовано попередній нормативний документ, який регулював відносини в цій сфері діяльності, – Інструкцію з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення, затверджену наказом Міністерства оборони України від 19.05.2015 № 2221.

Чинна Інструкція з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення встановлює механізм складання протоколів про військові адміністративні правопорушення відносно військовослужбовців Збройних сил України, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення, надсилання до районних, районних у місті, міських, міськрайонних судів протоколів та інших матеріалів про військові адміністративні правопорушення, а також порядок їх обліку у військових частинах, установах, закладах, та органах управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України.

Серед основних положень Інструкції з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення доцільно виділити такі: протокол про військове адміністративне правопорушення відносно військовослужбовця, а також військовозобов'язаного та резервіста під час проходження зборів мають право складати: командири (начальники) військових частин, установ або закладів щодо військовослужбовців, підпорядкованих за службою, в тому числі тимчасово; командири підрозділів, які уповноважені на те командиром (начальником) військової частини, щодо військовослужбовців, підпорядкованих за службою, в тому числі тимчасово; посадові особи органів управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України, які уповноважені на те начальником цієї Служби правопорядку – начальником Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України.

У разі вчинення військового адміністративного правопорушення кількома військовослужбовцями протокол про військове адміністративне правопорушення складається щодо кожного військовослужбовця окремо.

Збір, узагальнення, аналіз та облік інформації про військові адміністративні правопорушення здійснюються відповідно до вимог Інструкції

про надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, адміністративні корупційні та військо-ві адміністративні правопорушення, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 28.07.2016 № 388.

Оформлення протоколу про військове адміністративне право-порушення і додатків до нього та направлення цих матеріалів до суду здійснюються з урахуванням вимог ст. 38 КУпАП, відповідно до вимог якої адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення.

Оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення здійснюється з урахуванням певних вимог.

Протокол про порушення, передбачені ст. 17210 – 17220 КУпАП, складається: командиром (начальником) військової частини або уповноваженим ним командиром підрозділу в разі виявлення ним безпосередньо факту вчинення підлеглим військовослужбовцем військового адміністративного правопорушення або отримання інформації про вчинення такого правопорушення від інших осіб; уповноваженою посадовою особою органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у разі виявлення нею безпосередньо факту вчинення військовослужбовцем військово-вого адміністративного правопорушення або отримання інформації про вчинення такого правопорушення від інших осіб.

Протокол про військове адміністративне правопорушення складається з дотриманням вимог щодо форми та змісту, встановлених ст. 256 КУпАП.

Протокол про військове адміністративне правопорушення заповнюється державною мовою друкованим способом або від руки розбірливим почерком.

У протоколі під час його складення обов'язково зазначається частина (за наявності) та стаття КУпАП, згідно з якою передбачено адміністративну відповідальність.

Під час викладення обставин правопорушення у протоколі вказуються місце та час його вчинення, суть правопорушення, які саме протиправні дії чи бездіяльність вчинила особа, щодо якої складається протокол, які норми законодавства порушено, та робиться посилання на нормативний акт, який передбачає відповідальність за це правопорушення.

Якщо є свідки правопорушення та потерпілі, до протоколу про військове адміністративне правопорушення вносяться їхні прізвища, імена та по батькові, а також адреси місць проживання.

Уповноважена посадова особа, яка складає протокол, зобов'язана роз'яснити особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, її права і обов'язки, передбачені ст. 6 Конституції України та ст. 268 КУпАП, про що робиться відмітка у протоколі про військове адміністративне правопорушення та ставиться підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, про ознайомлення.

Протокол про військове адміністративне правопорушення підписується уповноваженою посадовою особою, яка його склала, та військовослужбовцем, який притягається до адміністративної від-повідальності.

У разі відмови військовослужбовця, який притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу про військове адміністративне правопорушення уповноважена посадова особа, котра склала протокол, робить про це відповідний запис у протоколі, який засвідчує своїм підписом та підписами двох свідків.

Протокол про військове адміністративне правопорушення складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Особі, щодо якої складається протокол про військове адміністративне правопорушення, пропонується надати письмові пояснення по суті вчиненого правопорушення та зауваження щодо змісту протоколу, які засвідчуються підписом цієї особи та додаються до протоколу. Письмові пояснення та зауваження можуть додаватися до протоколу окремо, про що робиться запис у протоколі.

Складений протокол про військове адміністративне правопорушення та інші матеріали, що підтверджують факт учинення військового адміністративного правопорушення, протягом трьох робочих днів формуються у справу. Наступного робочого дня справа про військове адміністративне правопорушення разом із супровідним листом надсилається до районного, районного у місті (місько-го, міськрайонного) суду за місцем учинення адміністративного правопорушення.

Справа про військове адміністративне правопорушення, що надсилається до суду, прошивається і нумерується за аркушами. Кожен документ у справі про військове адміністративне правопо-рушення повинен мати свої реквізити (дату, назву, підписи тощо), містити достатню інформацію щодо військового адміністративного правопорушення та відповідати вимогам законодавства.

2. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ДІТЕЙ

Стаття 1 Конвенції про права дитини говорить: «Дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше».

Усі діти незалежно від свого походження та від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним, рівні у своїх правах (ст. 52 Конституції України).

Чинне законодавство України відокремлює групи дітей за віковою категорією: малолітніми є діти віком до 14 років, а неповнолітніми – від 14 до 18 років (ст. 6 Сімейного Кодексу України).

Вік, з якого настає адміністративна відповідальність, – 16 років, а отже, загальним суб'єктом адміністративного правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент учинення правопорушення досягла 16-річного віку. Скоєння адміністративного проступку не-повнолітнім є обставиною, що

пом'якшує відповідальність (ст. 34 КУпАП). Слід зазначити, що кримінальна відповідальність настає з 14-річного віку (за тяжкі та особливо тяжкі злочини).

Під час роботи з дітьми працівникам поліції необхідно враховувати їх вікові особливості та рівень зрілості. Співробітник поліції повинен поважати особисті права і гідність усіх дітей та брати до уваги їхню вразливість.

У разі виявлення працівником поліції дитини, яка вчинила правопорушення, перш за все необхідно назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на вимогу дитини службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією. Далі необхідно встановити вік дитини. Якщо неповнолітній правопорушник досяг 16-річного віку, відносно останнього складається протокол про адміністративне правопорушення. Під час складення протоколу неповнолітньому, який притягається до адміністративної відповідальності, мають бути в обов'язковому порядку роз'яснені його права, передбачені ст. 55, 56, 59, 63 Конституції України, ст. 268 КУпАП, про що у протоколі робиться відмітка та ставиться підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Згідно зі ст. 63 Конституції України неповнолітній порушник не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Якщо адміністративне правопорушення вчинено неповнолітньою особою, яка на момент його вчинення не досягла 14-річного віку, працівник поліції складає протокол про адміністративне правопорушення за ч. 3 ст. 184 КУпАП відносно батьків правопорушника або осіб, які їх замінюють.

У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від 16 до 18 років або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до ст. 255 КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення. Розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами, здійснюється лише в судовому порядку.

Зміст протоколу про адміністративне правопорушення визначений ст. 256 КУпАП.

Слід звернути увагу, що чинним законодавством на сьогодні не визначено, чи буде правомірним адміністративне затримання або доставлення неповнолітнього правопорушника, а також складення протоколу про адміністративне правопорушення відносно неповнолітнього без присутності батьків або осіб, які їх замінюють. Окрім цього, законодавець не регламентує порядок їх повідомлення, а також не передбачає, яким чином правоохоронні чи інші уповноважені органи та особи можуть дізнатись інформацію про батьків неповнолітнього правопорушника та повідомити їх про затримання.

Протокол про адміністративне правопорушення необхідно складати на місці події, але в разі необхідності надання неповнолітньою особою пояснення обов'язкова присутність або одного з батьків (особи, яка їх замінює), або педагога чи психолога. Отже, у такому випадку існує необхідність проінформувати вищевказаних осіб про факт учинення дитиною правопорушення та за можливістю дочекатись їх прибуття на місце події. У разі

неможливості складення протоколу на місці події доцільним є усе ж таки доставлення неповнолітнього правопорушника до територіального відділу поліції з одночасним повідомленням про це його батьків або законних представників для складання протоколу про адміністративне правопорушення у їх присутності. Також необхідно проінформувати чергову частину відповідного територіального підрозділу поліції про особисте виявлення поліцейським адміністративного правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою. Особи, які вчинили адміністративні правопорушення, в тому числі й неповнолітні правопорушники, яких доставлено до відділу поліції, приміщення громадського пункту охорони порядку, підлягають реєстрації в журналах обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (додаток № 4 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015) № 1376.

Про виявлення факту правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою, а також її доставлення для оформлення протоколу поліцейський, який доставив правопорушника, складає рапорт на ім'я керівника відповідного підрозділу поліції із зазначенням: дати, місця, способу вчинення адміністративного правопорушення; відомостей про особу правопорушника, стан психічного та фізичного здоров'я, в якому знаходилась особа під час доставлення; чи надавалась невідкладна медична допомога (лікарем якої бригади швидкої допомоги); чи були застосовані до особи, яка доставлена, інші превентивні поліцейські заходи, чи були застосовані до особи, яка доставлена, заходи поліцейського примусу; як поведив себе правопорушник під час доставляння; місце та час, куди доставлено особу для складання протоколу.

Слід зазначити, що забороняється застосовувати спеціальні засоби до малолітніх, крім випадків учинення ними групового нападу, що реально загрожувє життю і здоров'ю людей, працівників поліції, або збройного нападу чи збройного опору.

Доставлення правопорушника має бути проведено у можливо короткий строк. Строк доставлення обчислюється з часу доставлення правопорушника до відповідного приміщення, а щодо особи, яка була у стані сп'яніння, – з часу її витвердження. Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину. Проте законодавець не встановлює строку перебування доставленої особи у приміщенні поліції. Протокол про доставлення правопорушника не складається, але про факт безпосереднього виявлення поліцейським адміністративного правопорушення необхідно складати мотивований рапорт на ім'я керівника відповідного підрозділу поліції із подальшим його реєструванням, який долучається до ін-ших матеріалів справиє доказом поряд з іншими доказами у справі. Виходячи із зазначеного, можна вважати, що перебування правопорушника у приміщенні поліції може тривати більш як

одну годину. Вбачається, що в такому випадку доставлення правопорушника набуває нового якісного значення – як адміністративне затримання.

Адміністративне затримання – це захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає у тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження та застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності.

Згідно зі ст. 262 КУпАП адміністративне затримання як запобіжний захід провадиться поліцейським у випадках, прямо передбачених законами:

- вчинення дрібного хуліганства (ст. 173 КУпАП);
- вчинення насильства в сім'ї (ст. 1732 КУпАП);
- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 1851 КУпАП);
- поширювання неправдивих чуток (ст. 1731 КУпАП);
- вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх (ст. 185 КУпАП);
- публічних закликів до невиконання вимог поліцейського (ст. 1857 КУпАП);
- порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП);
- порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин (ч. 1 ст. 44 КУпАП);
- незаконного продажу товарів або інших предметів, зокрема пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів (ст. 156 КУпАП);
- торгівлі з рук у невстановлених місцях (ст. 160 КУпАП);
- розпивання спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль (ст. 178 КУпАП);
- коли є підстави вважати, що особа займається проституцією (ст. 1811 КУпАП);
- порушення правил дорожнього руху (ст. 121–1332 КУпАП);
- порушення правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу;
- порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України.

Під час адміністративного затримання неповнолітньої особи співробітник поліції має забезпечувати дотримання прав дитини, а саме:

- права бути проінформованою у такий спосіб і такою мовою, що відповідають рівню розуміння дитини, про причини її затримання;
- права на зв'язок з батьками або з дорослою особою, якій дитина довіряє;
- права на безоплатного адвоката;

- права на медичну допомогу;
- права не давати свідчень проти себе та членів своєї родини;
- права не піддаватись катуванням та іншим жорстоким, не-людським або таким, що принижують гідність, видам поводження;
- права на гуманне ставлення і повагу до гідності з урахуванням потреб дитини відповідно до віку;
- права надати пояснення з приводу свого затримання.

У разі адміністративного затримання неповнолітньої особи поліцейський складає протокол про адміністративне затримання, який складається відповідно до ст. 261 КУпАП та розділу III Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 № 1376.

Про адміністративне затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або законних представників із подальшим занесенням до протоколу про адміністративне затримання даних щодо часу, дати повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб.

У разі адміністративного затримання дитина має бути забезпечена доступом до послуг безоплатного адвоката шляхом повідомлення до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги за телефоном 0800213103.9

Під час складання протоколу про адміністративне затримання поліцейський роз'яснює правопорушникові його права, передбачені ст. 55, 56, 59, 63 Конституції України та ст. 268 КУпАП.

Адміністративне затримання здійснюється не більше ніж на 3 години. За цей час поліцейський має скласти протокол про адміністративне правопорушення, опитати свідків та провести інші необхідні дії. Протокол про адміністративне затримання додається до інших матеріалів справи та надсилається до районного суду (як уже зазначалось, справи про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, розглядаються виключно судовими органами).

Покарання неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень теж є однією з особливостей їх адміністративної відповідальності. Перелік заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, передбачений ст. 241 КУпАП, які не є адміністративними стягненнями.

У разі вчинення неповнолітньою особою віком від 16 до 18 років адміністративних правопорушень, передбачених ст. 44 (незаконного виробництва, придбання, зберігання, перевезення наркотичних речовин без мети збуту у невеликих розмірах), ст. 51 (дрібного викрадення чужого майна), ст. 121–127 (порушень правил дорожнього руху), ч.ч. 1–3 ст. 130 (керування транспортними засобами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння чи під впливом лікарських засобів), ст. 139 (пошкодження автомобільних доріг та вулиць), ст. 173 (дрібного хуліганства), ст. 174 (стрільби з вогнепальної, холодної металевий, пневматичної зброї, споряджених гумовими металевими снарядами не смертельної дії в не відведених для цього місцях), ст. 185 (злісної непокорі законним розпорядженням працівників міліції), ст. 190–195 КУпАП (порушень правил придбання, зберігання, носіння, передачі вогнепальної,

холодної та пневматичної зброї), вона підлягає адміністративній відповідальності на загальних підставах, тобто на неї може бути накладено штраф, застосовано до неї громадські роботи, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям чи об'єктом учинення адміністративного правопорушення. Слід зазначити, що до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт¹⁹². У разі притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності впродовж року два та більше разів відносно таких дітей заводиться обліково-профілактична справа з подальшим унесенням відомостей про взяття на профілактичний облік до відповідної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, дітей, щодо яких поліцейські ювенальні превенції здійснюють профілактичну роботу.

У разі вчинення неповнолітнім домашнього насильства, крім складення протоколу про адміністративне правопорушення, відносно правопорушника може бути винесено терміновий заборонний припис, який виноситься в разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Припис може бути винесено відносно дитини-

. Процедура винесення припису регламентована Порядком винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затвердженим наказом МВС України від 01.08.2018 № 654. Дитина, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, підлягає поставленню на профілактичний облік. Підставами для цього є матеріали, що підтверджують факт учинення дитиною домашнього насильства: копія термінового заборонного припису, рішення суду щодо адміністративного провадження за ст. 173-2 КУпАП.

Опитування особи – це засіб спілкування поліцейського з громадянином, під час якого працівниками поліції досягається мета щодо отримання інформації від осіб, яких опитують, про скоєні кримінальні та адміністративні правопорушення або такі, що мають бути вчинені, про осіб, причетних до їх вчинення, та про інші події, що мають значення для підтримання публічного порядку і громадської безпеки, або такі, що належать до сфери діяльності поліцейських служб.

Поліцейські опитують дітей у зв'язку із вчиненням адміністративного або кримінального правопорушення, за фактом якого діти стали свідками, потерпілими або особами, які вчинили такі правопорушення.

Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника, педагога або психолога. На початку опитування співробітник поліції має роз'яснити дитині підстави та мету застосування вказаного поліцейського заходу. Законний представник має допомогти налагодити контакт із дитиною, а не в примусовій формі заставляти неповнолітнього надавати відповіді поліцейському.

Бажано проводити опитування дітей кваліфікованими фахівцями у найбільш сприятливому оточенні та за найсприятливіших умов, з урахуванням

віку, зрілості та рівня розуміння, а також будь-яких труднощів, які вони можуть мати.

Мова спілкування має бути зрозумілою дитині залежно від її вікових, розумових, соціальних, національних особливостей, (прості речення-звертання до малолітньої дитини; рідна мова сприйняття дитини; сленг, звичний для неповнолітнього, тощо).

Час проведення опитування дитини не може перевищувати годину без перерви, а загалом – понад дві години на день. Проведення опитування пов'язано з важким психологічним напруженням. Залежно від вікових особливостей діти можуть швидко втомлювати-ся, ставати неуважними.

Для більш емоційно-комфортного перебування дитини у відділі поліції створюються «зелені кімнати».

«Зелена кімната» – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

Одним з основних завдань «зелених кімнат» є попередження, профілактика, корекція негативних наслідків відхилення в поведінці та психологічної деформації дітей, схильних до скоєння правопорушень і злочинів. «Зелена кімната» допомагає дітям відчути затишну, доброзичливу атмосферу, сприяє відкритому спілкуванню з дорослими. Обладнання кімнат, призначених спеціально для проведення опитувань дітей, має відповідати положенням міжнародних та регіональних стандартів з питань правосуддя, дружнього до дитини. Ключовою вимогою кімнати є забезпечення можливості опитування дитини лише одним фахівцем (наприклад слідчим, інспектором ювенальної превенції, поліцейським), тоді як усі інші зацікавлені особи можуть спостерігати за проведенням інтерв'ю з інших кімнат та спілкуватися з інтерв'юером через систему дистанційного зв'язку.

У «зелених кімнатах» не можуть знаходитись діти у стані сп'яніння (алкогольного, наркотичного та ін.) та діти з вираженими симптомами психічного захворювання.

Поліцейське піклування як превентивний поліцейський захід може здійснюватися щодо неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду. У разі виявлення такої дитини поліцейському перш за все необхідно встановити потребу дитини в отриманні медичної допомоги, яку він може надати самостійно, а в разі необхідності викликати бригаду швидкої медичної допомоги або звернутися до лікаря у заклади охорони здоров'я. До інших заходів під час здійснення поліцейського піклування слід також віднести надання правової, психологічної, побутової та матеріальної допомоги.

Під час спілкування з дитиною поліцейський має застосовувати психологічні прийоми, спрямовані на збереження психоемоційного здоров'я неповнолітнього: у дружній бесіді з'ясувати обставини, в які потрапила дитина, заспокоїти її, за можливості дізнатися в дитини інформацію щодо її батьків. У разі необхідності надати побутову та матеріальну допомогу: надати теплі речі, продукти харчування, ліки. Дуже важливо, щоб дитина у присутності

поліцейського почувала себе у безпеці. З урахуванням вікових можливостей дитини необхідно з'ясувати причини, через які неповнолітній опинився у цій ситуації, й інформацію про винних у цьому осіб; повідомити відповідального поліцейського у підрозділі поліції про ситуацію, що склалася; повідомити батьків або осіб, які їх замінюють, про місце перебування неповнолітнього; повідомити органи опіки та піклування про ситуацію, що склалася, та ін.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук дитини, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

У разі застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначається: місце, дата і точний час застосування поліцейського заходу; підстава його застосування; опис вилучених предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським. Протокол може не надаватися особі для підписання, а копія – не вручатись особі, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом 2 ч. 1 ст. 41 Законом України «Про Національну поліцію».

Наслідком поліцейського піклування є передання неповнолітньої особи батькам (біологічним матері та батькові дитини) або усиновителям, опікунам, піклувальникам чи органам опіки та піклування.

3. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ІНШИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо іноземців та осіб без громадянства

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України, визначається ст. 26, 33 Конституції України, відповідно до яких іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Для розвитку означених конституційних положень прийнято Закони України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про державний кордон України» та низку інших нормативно-правових актів.

Відповідно до п. 6 та 15 ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» *іноземець* – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. У свою чергу, *особа без громадянства* – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином

Іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, інших обставин. Здійснення іноземцями та особами без громадянства своїх прав і свобод не повинно завдавати шкоди національним інтересам України, правам, свободам і законним інтересам її громадян та інших осіб, які проживають в Україні. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані поважати та дотримуватися Конституції і законів України, шанувати традиції та звичаї народу України. Іноземці та особи без громадянства можуть пересуватися на території України і обирати місце проживання в ній від-повідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України. Обмеження в пересуванні та виборі місця проживання допускаються, коли це необхідно для забезпечення безпеки України, охорони громадського порядку, охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів її громадян та інших осіб, які проживають в Україні.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України (ст. 16 КУпАП). У разі виявлення іноземця або особи без громадянства, які вчинили адміністративне правопорушення, поліцейський складає протокол про адміністративне правопорушення, керуючись ст. 255, 261, 268 КУпАП. Якщо особа не володіє мовою, якою ведеться провадження, вона може виступати своєю рідною мовою або користуватися послугами перекладача. Також іноземцю або особі без громадянства, які скоїли правопорушення, надається можливість користуватися послугами адвоката або іншого фахівця у галузі права, який має право на надання юридичної допомоги.

В наслідок інтегрування України в Європейський простір актуальним на сьогоднішній день є питання запобігання та протидії нелегальній міграції.

Виходячи із положень КУпАП, можна зробити висновок, що повною мірою провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері міграційних правил органи Національної поліції не здійснюють. Лише за фактами вчинення правопорушень, передбаче-них ст. 204-1 «Незаконне перетинання або спроба незаконного пере-тинання державного кордону України», 206-1 «Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України», органи Національної поліції наділені повноваженнями щодо документування факту їх вчинення, зокрема складення протоколу про адміністративне правопорушення (ст. 255 КУпАП). Прийняття рішення щодо вказаних правопорушень віднесено до компетенції районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (суддів) (ст. 221 КУпАП)¹⁹⁸.

Для забезпечення належного реагування на факти нелегальної міграції необхідна тісна співпраця органів виконавчої влади, зокрема між органами Національної поліції та Державної міграційної служ-би, яка є основним суб'єктом з реалізації державної політики у сфе-рах міграції. Для здійснення нагляду за дотриманням правил паспо-ртно-реєстраційної системи та протидії нелегальній міграції на міжвідомчому рівні єд оцільним проведення спільних заходів, спе-ціальних операцій тощо (відпрацювання підприємств, установ та організацій, де можуть працювати нелегальні мігранти чи особи без відповідної

реєстрації, а також житлового сектора, гуртожитків, навчальних і розважальних закладів, у яких можуть проживати або навчатись нелегальні мігранти чи особи без реєстрації, тощо). Перевірки помешкань працівники ДМС України проводять у взаємодії з дільничними офіцерами поліції та інколи з працівниками кримінальної поліції, на яких покладається забезпечення працівників ДМС України необхідною інформацією (в тому числі отриманою з оперативних джерел), списками іноземців та осіб, які клопотали про реєстрацію іноземних громадян, тощо. Відпрацювання гуртожитку необхідно здійснювати групою співробітників ДМС України та превентивної діяльності поліції, зокрема дільничних офіцерів поліції. Для визначення кількості співробітників у групі необхідно враховувати розміри гуртожитку, кількість кімнат і осіб, які в них проживають, кількість виходів з гуртожитку та з окремого поверху, ата-кож отриману інформацію стосовно можливого проживання в ньому іноземців та їх кількості. Під час проведення перевірки співробітниками поліції блокуються виходи з поверху та з гуртожитку, кон-тролюються вікна першого поверху, пожежні драбини, інші шляхи можливої втечі порушників. Перед проведенням перевірки аналізуються відомості в журналі мешканців, установлюються особи з неслів'янськими прізвищами, помешкання яких перевіряються в першу чергу. Перевірки проводяться у присутності коменданта гуртожитку або посадової особи, яка виконує його обов'язки. Огляду підлягають усі жилі, службові та комунікаційні приміщення. У прикордонних районах представники ДПС України разом з дільничними офіцерами поліції реалізують заходи із затримання нелегальних мігрантів, їх пособників, здійснюють профілактичну роботу серед населення з питань протидії незаконній міграції та виявлення осіб, які їй сприяють. До цієї роботи також залучаються громадські помічники дільничних офіцерів поліції та ДПС України, члени громадських формувань з охорони громадського порядку, представники органів місцевого самоврядування.

За порушення іноземцями та особами без громадянства встановленого порядку перебування в Україні, тобто проживання без документів на право проживання в Україні або проживання за недійсними документами, недотримання встановленого порядку реєстрації або пересування і вибору місця проживання, працевлаштування, ухилення від виїзду після закінчення строку перебування, а також за недотримання Правил транзитного проїзду через територію України до них застосовуються заходи відповідно до законодавства України. Іноземець та особа без громадянства, які вчинили злочин або адміністративне правопорушення, після відбуття призначеного їм покарання чи виконання адміністративного стягнення можуть бути видворені за межі України. Рішення про видворення їх за межі України після відбуття ними покарання чи виконання адміністративного стягнення приймається органом внутрішніх справ за місцем їх перебування з повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення. За рішенням органу внутрішніх справ видворення іноземця та особи без громадянства за межі України може супроводжуватися заборонаю подальшого в'їзду в Україну строком до 5 років. Строки заборони подальшого в'їзду в Україну

обчислюються з дня винесення зазначеного рішення. Механізм видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України регламентується Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та іншими правовими актами.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо іноземців, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України

Відповідно до ст. 16 КУпАП «Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними дого-ворами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом».

Норма, закріплена в КУпАП, конкретизується чинним Указом Президента України від 10.06.1993 № 198/93 «Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні», в якому зазначено, що «глава дипломатичного представництва і члени дипломатичного персоналу користуються особистою недоторканністю і не можуть бути заарештовані або затримані. Глава дипломатичного представництва і члени дипло-матичного персоналу користуються імунітетом від кримінальної, адміністративної юрисдикції України та юрисдикції судів України у цивільних справах».

На рівні відомчих нормативних актів МВС України на сьогодні-шній день окремо регулюються питання стосовно особливостей провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України. У розділі МВС України від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськи-ми матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» передбачено певні особливості провадження у вищезазна-чених справах про адміністративні правопорушення: в разі пору-шення правил дорожнього руху особаю, яка має імунітет, після пе-ревірки документів, (дипломатичного паспорта, дипломатичної картки, консульської картки, службової картки), що посвідчують її особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус поліцейський складає рапорт, а документи повертаються власнику. Забороняєть-ся здійснювати стосовно зазначеної особи будь-які заходи затри-мання або інші примусові дії, за винятком випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення.

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспор-тним засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керу-вання. Огляд на стан сп'яніння взакладах охорони здоров'я прово-диться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу поліції. У таких випадках реко-мендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

Завідмо вивід проходження медичного огляду і спроби продо-вжити керування транспортним засобом особою, яка має диплома-тичний імунітет,

подальший рух цього автомобіля не допускається, у зв'язку з чим у присутності двох свідків складається рапорт із зазначенням вичерпних відомостей про цю особу. У рапорті обов'язково вказується, що зазначена особа керувала транспортним засобом у стані сп'яніння (вказуються ознаки сп'яніння), відмовилася на прохання поліцейських вийти з автомобіля, пояснити свою пове-дінку і пройти медичний огляд. Після складення рапорту забороня-ється вживати будь-яких заходів щодо затримання цієї особи або інші примусові дії. Цій особі пропонується скористатися послугами таксі або попутного транспорту, надається можливість викликати по те-лефону інший автомобіль або водія. Про факт затримання автомобі-ля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформуються черговий відповідного підрозділу поліції і Департа-мент патрульної поліції. До рапорту додаються пояснення свідків.

Рапорт та інші матеріали щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у 5-денний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції з подальшою передачею їх до Міністерства закордонних справ України, про що особа, яка має дипломатичний імунітет, попереджається на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Оформлення матеріалів про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатич-ного імунітету, здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або осо-бою без громадянства правопорушення їм рекомендується виріши-ти всі питання щодо провадження в адміністративній справі за міс-цем учинення цього порушення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та вико-нання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та внутрішньо переміщених осіб

За даними Державної міграційної служби, станом на 01.10.2019 визнано біженцями в Україні 1770 іноземців та осіб без громадянства; визнано їх особами, які потребують додаткового захисту, 814. Най-частіше звертаються громадяни таких країн: Афганістан, Сирія, Росія, Сомалі та Ірак, за даними ДМС. Усього в Україні вже близько 3,2 тисячі біженців та людей, які отримали додатковий захист²⁰³.

За даними Міністерства соціальної політики, станом на 09.12.2019 обліковано 1 430 111 внутрішньо переміщених осіб²⁰⁴.

Правовий статус біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та внутрішньо переміщених осіб регламенту-ється низкою нормативно-правових актів, а саме: Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI, Законом України «Про забезпе-чення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII, Конвенцією про статус біженців 1951 року, Протоколом щодо статусу біженців 1967 року та ін.

Біженець – особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом унаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань²⁰⁵.

Особа, яка потребує додаткового захисту, – особа, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 р., Протоколу щодо статусу біженців 1967 р. і Закону України «Про біженців і осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань²⁰⁶.

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Вищевказані категорії осіб підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України та користуються тими самими правами і свободами, а також мають такі самі обов'язки, крім випадків, установлених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.